

Kultúra

ARANY JÁNOS

Összes művei XVII.

Levelezése (1857–1861)

Különös módon nem annyira a primer szépirodalomban, hanem irodalomtudományunkban, irodalomtörténet-írásunkban, de ismét tisztelni kezdjük Arany Jánost. Jól van ez így is. Minden idők talán legnagyobb magyar költője irodalomtudósként is literatúránk legnagyobbjai közé tartozott – *Hunyt mesterünk*, adta könyvének címéül az irodalomtörténész Dávidházi Péter –, megilleti hát az elismerés. Pontosabban mi, mai méltatlan utódok mentjük a menthető: Arany János Arany János volt, nem elég-e az? – kérdezem Zrínyit parafrázálva (aki még a Hunyadiakat igyekezett megmenteni a nemzeti megemlékezés enyészetétől, talán nem sikertelenül, őt pedig éppen Arany emelte megfelelő helyére az irodalmi kánonban). Ha szépprózát és/vagy drámát is írt volna, a magyar Goethe is lehetne. De hát drámát „csak” fordított. Szegény *Jean d’Or* (ahogyan magát nevezte alkalmanként, valami Petőfi *Sándor* nevű *rím*kontár nevére

asszociálva) csupán a magyar irodalomtudomány egyik megalkotója volt; Toldy Ferenc, Gyulai Pál inkább előzmények (igaz: fontosak, nagyon is!), irodalomértésünk Arany Jánossal lett igazán nagykorúvá. Bár nem végzett egyetemet, mint manapság szokásos, mai ésszel (már akinek) felfoghatatlan módon beültették a Magyar Tudományos Akadémia titkári székébe is. Mert hát a pionírokat nem tanítják: ők tanítanak – minket, ha képesek vagyunk felfogni, mit is.

Azért hadd adjak némi felmentést magunknak és korunknak: Aranyt már saját korában sem nagyon tudták értékén mérni, tisztelni. Erről éppen levelezésének az 1857 és 1861 közötti dokumentumai tanúskodnak. Az 1851 óta Nagykőrösön tanító költő – hm, diploma nélkül? nesze neked, Bolognai Egyezmény! – megunván, hogy nincsen irodalmi élet a két hazában, 1860 őszére nagy nehezen megteremti az anyagi és bürokratikus feltételeit annak, hogy Pestre költözvén egy irodalmi hetilapot indítson, Szépirodalmi Figyelő néven. A kezdeti lelkesedést – „Én attól sem tartok rendkívül, a mit némelyek emlegetnek körülöttem,

hogy lapjaink jelen áradatában igen nehéz vagy netán épen lehetetlen állandó közönséget teremteni, egy keletkező új belletristicus lap számára”, írta neki az egyik felkért állandó munkatárs, Lévy József 1860 szeptemberében – hamar lehűtötte a napjainkban is oly ismert valóság: a szerzők nem írnak (határidőre), a lap munkatársai egymás kritizálásával vannak elfoglalva (zseniális pedagógiai érzékkel kezeli leveleiben Arany az egymást mardosó Gyulai Pál és Szász Károly konfliktusait), Aranynak szinte egyedül kell megírnia egyes lapszámokat, mert a kollégák „irodalompolitizálnak”, pozíciókat, karriert meg mérlegelnek az irodalom szolgálata helyett, és az olvasóközönség sem tülekszik az egyes lapszámokért. Ma, ilyen körülmények között aligha kapna támogatást az NKA-tól, de szerencsére annak idején megjelent, az egyik rövid, de dicsőséges fejezetét írva irodalmifolyóirat-történetünknek.

És miközben minden vagyonát, honoráriumát, a Kisfaludy Társaság titkári teendőiért kapott javadalmasát beleöli egy lapba, amely „feladatául tűzte volna szépirodalmi törekvéseinket folytonos figyelemmel kíséreni”, az élete végéig állandó migrénnel küszködő költő-szerkesztőt mindenféle hülyeségekkel „ismeri el” az ország: megannyi, valójában semmit sem érő társaság tiszteletbeli tagjának választja, szülőföldjén or-

szággyűlési képviselőnek kéri fel, kötelező feladatként írják elő „a nemzet költője” számára a Széchenyi sirató vers megírását (s bár az eredménnyel nem nagyon volt megelégedve, a kortársak és az utókor jobb véleményrel volt/van a költeményről), egyszóval mindent megtettek azért, hogy Arany ne hozhasa létre a valóban működő, élő, folyton formálódó magyar irodalmi életet.

S ahogy körülnézek, ma sem állunk jobban. Igaz, egyikünk sem egy Arany János, és ha már neki sem sikerült...

CSILLAG ISTVÁN

*(Szerkesztette Korompay H. János,
Universitas Kiadó, Budapest, 2004,
1182 oldal, 3675 Ft)*

VASY GÉZA:

**„Hol zsarnokság van”
Az ötvenes évek és
a magyar irodalom**

Magyarország elmúlt hat évtizede nyomasztó emlékeket hagyott maga után. Erőszakos és rendezetlen múltból kétségekkel és szekrényekben őrzött csontvázakkal teli jelent hozva. Nem remény nélkül, de egymással harcban álló, kizárósággra törekvő értékek napi valóságát, ahol